

הג"ר אשר אריאלי

ר"מ בישיבת מיר - ירושלים

בענין שוחט על החמץ

[דף סג.]

אמנם דאי"ז סתירה לחידוש דהמנח"ח די"ל דרש"י הוצרך לכך רק לב"ש דילפי' דשיעורו של זה לא כשיעורו של זה והוקשה לרש"י דנימא דגזיה"כ זו באה לומר דשיעור שאור לביעור הוא בפחות מכזית, ולזה פי' רש"י דזה א"א, אבל עכ"פ שוב כבר אין מכאן רא' לחדוש המנח"ח, דיל"פ דשיעור כזית לביעור הוא מטעם שכ' רש"י.

וצריך לפרש את דברי רש"י למה רא' תלוי' באכילה, וגם הלא בפשוטו שיעור דאכילה בכזית הוא במעשה האכילה וזל"ש לרא'. ונל"פ דאיסור השהי' דחמץ וחובת הביעור ידי' נאמר על המאכלות אסורות דחמץ שהחמירה בהם תורה שאסור להשהותם בפסח וצריך לבערם. וזהו ודאי דכ"ה לפמ"ש"כ הר"ן בריש מכילתין שאיסור כל יראה וכל ימצא הוא מטעם הרחקה לאכילה, וכ"ה במהרש"ל על הסמ"ג לבאר ל' הרמב"ם והסמ"ג דחיוב דכל יראה וכל ימצא הוא "אע"פ שלא אכלו" וכ' שם שאין זולת זה טעם לאיסור כל יראה וכל ימצא, וכבר כתוב על ספרא דאמו"ר באר יעקב זצ"ל דנאמר שיעור כזית בהחפצא דהמאכלות אסורות עיי"ש בסי' כ', ונל"פ דחלות איסור אכילה חל רק על אוכל שיש בו שיעור אכילה, ומעתה זש"כ רש"י דחמץ

השוחט את הפסח על החמץ עובר בל"ת. וברמב"ם בפ"א מהלכות ק"פ ה"ה כ' דאם הי' לו כזית חמץ ברשותו הרי"ז לוקה. וכ' המנח"ח במצוה פ"ט דזה מפני שכל השיעורין הלמ"מ בכזית אף בלאוין דלא תלוי באכילה עי"ש. (ובמנח"ח מצוה ח' כ' ליסודו הנ"ל גם לענין הלאו שלא להותיר מבשר הפסח ששיעורו בכזית. אבל בזה י"ל עפמ"ש"כ רש"י בדף ע. "דאזהרת לינה ציווי אכילה היא" וממילא דתליא בשיעור אכילה).

אכן, כבר כ' האחרונים דמקורו דהרמב"ם הוא מירושלמי כאן דהביאו לד' ב"ש בריש ביצה דשיעור חמץ לביעור הוא בכותבת ושיעורו לאכילה בכזית, ונסתפקו בירושלמי שחטו על החמץ אחר מי את מהלך אחר אכילתו או אחר ביעורו, וא"כ לב"ה דשיעורו בין לאכילה ובין לביעור בכזית הרי ודאי דזהו שיעורו ללא תשחט.

ונ' בעזה"י לבאר בזה, דהנה צ"ב מקור דשיעור כזית לענין כל יראה וכל ימצא דמשמע בגמ' בביצה דף ז: דזהו דבר פשוט. ואכן המנח"ח שם ציין לדין זה, וכנ' שפירשו כנ"ל. אכן ראיתי בעזה"י ברש"י ביומא דף עט: וז"ל: דאילו בפחות מכזית ליכא למימר דלא תהא רא' תמורה מאכילה דסתם אכילה בכזית עכ"ל. והן

כחובת הביעור דבל יראה וכל ימצא
דשיעורה בכזית וכמו"כ איסור לא תשחט.
וע"ע ברף ה. ובחי' ר"ד שם.

והן הן ד' הירושלמי דנסתפק אחר מי את
מהלך אחר אכילתו, וכמדומה שא"י
מ' כסברת המנח"ח דנאמר שיעור כזית
בכל לאוין אף שאינן אכילה, אלא דשיעור
לא תשחט תליא בשיעור דאיסור אכילתו
דהחמץ וכמש"נ דזהו נמי שיעורא דהבל
יראה וכל ימצא והתשביתו, ונסתפקו
בירושלמי שמא את מהלך אחר ביעורו,
דכיון דאיסורא דלא תשחט שייכא ודומה
לבל יראה וכל ימצא שאסור לשחוט
הפסח על שהיית החמץ וצריך לבעור
שלא יהא קיים בשעת השחיטה, משו"ה
שמא ילפי' שיעורו ללא תשחט משיעורו
לביעור, ולב"ש לא נאמר לאו דלא תשחט
אלא על מאכ"א דחמץ שיש בהם
להשיעור דחובת ביעור.

והנני להעיר על מש"כ הרע"א בתשובה
קע"ו לפרש ד' הירושלמי דחמץ
הנתון במדה"י וא"א לו לחזור לביתו עד
אחר הפסח הרי"ז כחמץ שנפלה עליו
מפולת ואינו עובר בלא תשחט "כיון
דאינו מצווה כלל בהשבתתו", ויש להעיר
דהלא הירושלמי נסתפק שמא את מהלך
אחר אכילתו וחמץ בשיעור כזית שאסור
באכילה עובר עליו בלא תשחט אע"פ
שלב"ש אין מצווה בהשבתתו. ואף להצד
דהירושלמי דאת הולך אחר ביעורו י"ל
דזהו לענין השיעור, אבל אין מוכח
שבמקום שפטור מביעור דבל יראה וכל
ימצא פטור נמי מביעור דלא תשחט. אלא
שי"ל באופן אחר שהשהי' דהחמץ שעלי'
נאמר הלאו דלא תשחט היא כגדרי השהי'
האסורה משום לא "יראה" ולא "ימצא",
וכל דלא חשיב "מקיים חמץ" ושהי'

פחות מכזית דלא חייל עלי' איסור אכילה
כמו"כ לא חייל עלי' איסור ראי', דעיקר
איסור החמץ הוא באכילה ובפחות
משיעור שנאמר לאיסור אכילה לא זהו
המאכלות האסורות דחמץ, ומשו"ה לית
בי' נמי איסור ראי', ואע"פ שאף בפחות
מכזית חל עליו איסור ח"ש מ"מ אי"ז
האיסור הגמור והמושלם דאכילת חמץ,
ולא נאמר איסור בל יראה וכל ימצא אלא
כד אית בי' שיעור האכילה הגמור.

והרי חזינן נמי דלב"ש דילפי' שלביעור
החמץ נאמר שיעור של יותר מכזית
הרי אוקמינן לשיעורו בכותבת ופרש"י
בדרך א' דבהכי הוי יתובי דעתא, ובגמ'
ביומא הקשו דאי כותבת זו היינו יותר
מכביצה לוקמה לשיעורא דחמץ בכביצה
ופי' התוס' שם דהיינו שיעור אוכל הנאכל
בב"א, ומה ענין שיעורים אלו לשיעור
דביעור, ומ' דכיון דחובת הבעור הוא על
המאכלות אסורות דהחמץ הרי ככל שיש
בהחמץ יותר שיעור אכילה הרי זה יותר
סיבה לחייבו בביעור, ולב"ש ילפי'
שלחובת ביעור דחמץ בעי' שיהא בהחמץ
שיעור אכילה גדול והוא אכילה דמייתב
דעתי' וכמו"כ פריך דנימא דתליא בשיעור
אכילה דכביצה, ואילו בשאור ולב"ה דאין
ילפוטא הרי תליא זאת בשיעור אכילה
הרגיל דכזית, אבל כשאין בהחמץ שיעור
אכילה לא זהו חמץ שמוזהרים עליו בכל
יראה וכל ימצא.

ומעתה י"ל דזהו נמי שיעורא דכזית
לענין לא תשחט על חמץ. דיעוי'
בסוגיין דאמרו דלר"י בחמץ ל"ב על
בסמוך משום דאיסור הוא וכל היכא
דאיתי' איתי', ומ' דהאיסור דלא תשחט
נאמר על ה"חמץ האסור" דהיינו על
המאכלות אסורות דחמץ, ומשו"כ הרי"ז

שגם במלאכת שבת יש לאיסור ח"ש ול"ד באכילה. ובשאגת ארי' סו"ס פ"א כ' דכאן ל"ש הטעם דחזי לאיצטרופי. עיי"ש.

אבן למש"כ י"ל בזה עוד, דמאחר ושיעור הכזית אינו שיעור שנאמר במסוים בהבל יראה ובל ימצא ובהחובת ביעור אלא בתולדה מדליכא לאיסור האכילה, א"כ י"ל דל"ש בזה איסור ח"ש. דרך כד השיעור הוה בהאיסור עצמו כך הוא דינו שהאיסור הגמור הוא רק בשיעור, אבל אף בפחות מכשיעור הריהו עדיין בכלל האיסור ויש בזה קצת איסור – וכמש"כ במקו"א, אבל כאן י"ל דעל חמץ שאין בו איסור אכילה גמור לא נאמר חובת ביעור, ולא זהו החפצא שמוזהרים עליו בב"י. וזהו דרך המהר"ם ^{אוצר החכמה} חלואה דמדמינן לאכילה, והיינו דגם חמץ שיש עליו איסור אכילה קצת יש עליו איסור שהי' וחובת ביעור קצת.

אף לפי"ז יתחדש שלב"ש ששיעור חמץ לביעור הוא בכותבת, הרי אף בכזית יהא לחיוב ביעור מדין ח"ש, מאחר ושיעור זה הוא במסוים לבל יראה ובל ימצא, ושפיר שייך בזה איסור ח"ש.

האסורה ^{שעור החמץ} דחמץ אי"ז בכלל איסורא דלא תשחט, ובנפלה עליו מפולת אי"ז חשיב מקיים חמץ אם כהביאור דנ' מרש"י בב"מ מב. אם כהר"ן בדף לא:, משא"כ בפחות מככותבת דהריהו מקיים חמץ זה אלא דמותר בכך כיון דאין בזה לשיעור הנאמר לביעור בזה י"ל דשיעור דלא תשחט לא תליא בשיעור דביעור. אבל ל' הרע"א מ' דכל שאין מצווה בהשבתתו אינו עובר משום לא תשחט וזה צ"ע כנ"ל.

ולמש"כ בביאור שיעור כזית לחובת ביעור י"ל במה שדנו גדולי האחרונים אם יש איסור ח"ש בבל יראה ובל ימצא עיי' רע"א בשו"ע תמ"ד. וכנ' דנחלקו בזה הראשונים, דהמהר"ם חלואה בפרק אלו עוברין דף מה. כ': ואע"ג דפחות מכזית הוא דילמא מדמינן השבתה לאכילה, מה אכילה קיי"ל ח"ש אסור מה"ת אף השבתה נמי, מיהו איסורא הוא דאיכא אבל מלקות ליכא דלא עדיפא השבתה מאכילה, עכ"ל. ומפסקי הריא"ז שם מ' דאין חובת ביעור מה"ת על פחות מכזית וכבר דן בזה בחי' רבינו דוד לדף ו: עיי"ש. וצריך לבאר השיטה דאין בזה איסור ח"ש והלא כ' רש"י בשבת דף עד.

הג"ר חיים ירוחם גינזבורג

בית מדרש גבוה, לייקווד

בדין פסח הבא בטומאה נאכל בטומאה

[דף עו:]

נרחין לפסח שני אלא עבדי בטומאה, דמכאן ילפי' דקרבן פסח דוחה את הטומאה, אי דוקא טומאת מת נדחה כדכתיב כי יהיה טמא לנפש ולא טומאת שרץ ונבלה וכיו"ב, או דמרבינן מיני' גם טומאת מגע כמו שרץ ונבלה, ורק טומאה היוצאה מגופו, דחמירא מטומאת מת הבא ע"י מגע, ממעטינן שאינה דוחה את הטומאה.

ועיי' ברמב"ם פ"ז מהל' ק"פ ה"ח פסח שהקריבוהו בטומאה הרי זה נאכל כטהור שמתחלתו לא בא אלא לאכילה ואינו נאכל לכל טמא אלא לטמאי מת שנרחית להם הטומאה הזאת ולכיוצא בהן מטמאי מגע טמאות אבל הטמאים שהטומאה יוצאה עליהן מגופן כגון זבים וזבות וכו' לא יאכלו ממנו וכו'. מבו' ברמב"ם דאע"ג דלענין הקרבה בטומאה אינה נרחית אלא לטומאת מת בלבד, אבל לענין היתר אכילה בטומאה בקרבן הנעשה בטומאה, הקרבן נאכל לכל טמאי מגע ולא רק לטמאי מת בלבד.

וכבר תמה הלח"מ שם בהל' ק"פ כיון דהרמב"ם סבור בענין הדחיה לא נדחה אלא מת בלבד גם לענין האכילה לא היה להם לאכול אלא טמאי מת בלבד וצ"ע.

פסחים עו: מתני' חמשה דברים באין בטומאה ואינן נאכלין בטומאה העומר ושתי הלחם וכו' הפסח שבא בטומאה נאכל בטומאה שלא בא מתחילתו אלא לאכילה.

והנה בהא דקרבן ציבור דוחה את הטומאה כ' הרמב"ם פ"ד מהל' ביאת מקדש שלא נרחית אלא טומאת מת בלבד אבל טומאת שרץ ונבלה כמו טומאת זבין וזבות ונדרות ואין טומאות אלו נרחין מפני עבודת קרבן ציבור. יעוי"ש בהלכה י"ב.

ועיי' בזבחים יז: בתוס' סוד"ה קסבר שכ' נפק"מ אי מחוסר כפורים דזב כזב דמי או לא לענין טומאה דחוי' בציבור, דאם הן טמאי מתים עושין בטומאה ואם הם זבים נרחים לשני ולכן אי מחו"כ דזב כזב נדחה לשני ואם מחו"כ דזב לאו כזב עושה בראשון עם כל טמאי מתים שעושים בטומאה בראשון כשרוב הציבור טמאים. הרי מפורש בתוס' דכל טומאה דלא חשיבא טומאה היוצא מגופו כטמא מת דמי ודלא כהרמב"ם.

הרי דנחלקו תוס' והרמב"ם במה דילפינן מהפסוק איש איש כי יהיה טמא לנפש, איש נדחה לפסח שני ואין ציבור

ועייין לשון הרמב"ם בפ"ז מהל' ק"פ
ה"ח בפסח הבא בטומאה דאינו
נאכל לכל טמא אלא לטמאי מת שנדחית
להם הטומאה הזאת ולכיוצא בהן מטמאי
מגע טמאות ע"כ. מפורש ברמב"ם דנאכל
לא רק לטמאי מת אשר לטומאה הזו
נדחה בשביל הקרבת הפסח אלא גם
לשאר טמאי מגע אע"פ שלהם לא נדחית
הטומאה הזאת.

ומבואר בדברי הרמב"ם דדין הקרבת
פסח בטומאה ודין אכילת פסח
בטומאה ב' דינים נפרדים הם ולא שדין
דחי' בק"פ כולל גם עבודה וגם אכילה.

ועייין בזבחים כב: בתוד"ה אי' לבאר
העדיפות דטמא מת על טמא שרץ,
דטמא מת מתוך שמרצה בציבור ריצוי של
אכילה בטומאה כלומר מתוך שמרצה
ריצוי גדול שנאכל בטומאת בעלים במת,
מרצה נמי ביחיד ששימש בטומאת מת
יעוי"ש הרי דימו התוס' ריצוי דאכילה
בטומאה וריצוי דעבודה בטומאה. וי"ל
דס"ל לתוס' דבעיקר דין דחי' דטומאה
לענין עבודה נאמר בק"פ גם דחי'
דטומאה לענין אכילה ולכן ס"ל לתוס'
דכמו דאין לחלק בין טומאת שרץ
לטומאת מת בדין אכילה בטומאה כמו"כ
אין לחלק בין טומאת שרץ לטומאת מת
בדין עבודה בטומאה. ודוק.

ועייין בחי' מרן רי"ז הלוי עה"ת פ'
בהעלותך שכ' בקרבן הקרב
בטומאה הבשר נאכל עכ"פ לטהורין
דנחלקו בזה הראשונים, דרש"י זבחים צט.
כ' דבהקריבוהו טמאין אין הקרבן נאכל
אע"פ שהבשר טהור ואילו הרמב"ם בפ"ד
מהל' כלי המקדש ה"ט כ' דאם היו כל

ובחזו"א זבחים סי' ד' ס"ק ו' הוסיף
להקשות דאי אפשר לחלק בין
הקרבה בטומאה לאכילה בטומאה דכמו
פסח הבא בטהרה אינו נאכל בטומאה,
ורק פסח הבא בטומאה נאכל בטומאה,
וא"כ טמא שרץ שאינו מצטרף לטמאי מת
שיחשב קרבן הבא בטומאה, וטמא שרץ
אינו ראוי להביא פסחו כמו שאר טמאים,
א"כ גם לענין אכילה צריך ליחשב כמו
פסח הבא בטהרה ואח"כ נטמאו הבעלים
אחר זריקה שאינו נאכל. יעוי"ש שמכח
קושיא זו כ' בדברי הרמב"ם לא נתגלו לן
עדיין.

ונראה לבאר דברי הרמב"ם דבהא
דאמרי' הפסח שכא בטומאה
נאכל בטומאה יש להסתפק אי נתחדש
בקרבן פסח שיש לק"פ דין דחי' יותר
גדולה מהדחי' בטומאה דשאר ק"צ,
דאע"ג דתמיד נאמר דין דחי' על הטומאה
רק לענין עבודה בטומאה, בפסח שעיקרו
אינו אלא לאכילה נתחדש תורת דחי' גם
שתיאכל בטומאה ומעיקר דין ק"פ דוחה
את הטומאה אמרי' שנדחה הטומאה גם
לענין אכילה.

אין י"ל דלעולם עיקר דין ק"צ דוחה את
הטומאה גם בק"פ נאמרה רק לענין
עבודה, ורק מאחר שפסח, כשנצטוו עיקר
פסח לאכילה נצטוו, אמרי' דנאמר כאן
היתר מחודש לענין אכילה ואין ההיתר
אכילה בפסח בטומאה מעיקר דין הדחי'
דנאמר שעבודתה דוחה הטומאה, והדין
דחי' שעבודתה דוחה הטומאה בכלל
הדחי' של כל ק"צ שעבודתה דוחה
טומאה, ורק באכילה פסח נתחדש דין
היתר מיוחדת לפסח הבא בטומאה
שתיאכל בטומאה.

הכהנים טמאים נותנו לבעלי מומין טהורים שבאותו משמר הרי שהוא נאכל אף שנעשה בטומאה יעוי"ש.

ובמו"כ ביומא דף ז. בתוד"ה דס, כ' דלמ"ד טומאה דחוי' יש להחמיר בבשר אע"פ שהוא טהור ואפילו לאחר הקרבה, כ' התוס' ג"כ כדברי רש"י הנ"ל דבהקרבה בטומאה אין הבשר ניתן לאכילה.

ולפי"ז לתוס', בק"פ, צ"ל שההקרבה בטומאה חלוק מכל הקרבת ק"צ בטומאה והתם ההקרבה מתרת גם באכילה. הרי דלתוס' חלוק עצם דין דחי' דעבודה בטומאה בק"פ מדין דחי' דטומאה בשאר קדשים. ולתוס' גם נאמר בק"פ תורת דחי' לענין אכילה בעיקר דין דחי' דעבודה בטומאה.

אשר ע"כ לתוס' אמרי' דמאי דק"פ הבא בטומאה נאכל בטומאה הוא בעיקר דין דחי' דטומאה דק"פ ולכן לתוס' אין לחלק בין טמאים שעליהם נאמר דין הקרבה בטומאה וטמאים שעליהם נאמר דין אכילה בטומאה.

משא"כ להרמב"ם דעצם ההקרבה בטומאה לעולם מתרת באכילה ואין חילוק בין כל ק"צ לק"פ בעיקר דין דחי' של עבודה בטומאה שפיר י"ל דהא דק"פ הבא בטומאה נאכל בטומאה הוא עוד דין הנאמר בקרבן פסח לענין אכילה בטומאה ולא שעיקר דין דחי' דק"פ נאמר גם לענין אכילה בטומאה ולכן להרמב"ם שפיר יש לחלק לענין טומאת שרץ ונבלה דאע"ג דבדחי' דעבודה אינו אלא בטומאת מת בלבד אבל בהיתר אכילה בטומאה כל טומאת מגע בכלל.

ועיי' בחזו"א זבחים סי' ז' לענין זריקה שלא במקומו בפסח, דמאחר דפסח שאין לו אוכלין פסול, בע"כ בפסח זריקה שלא במקומו מתרת באכילה. ונראה דחזו"א לטעמי' בסי' ד' דהיתר אכילת פסח בטומאה הוא מחמת עיקר הדין דחי' דעבודה בטומאה וכמו שהבאנו לעיל, ולכן ס"ל דחלוק זריקת פסח מזריקת שאר קרבנות גם לענין זריקה שלא במקומו אבל למש"נ ברמב"ם דהיתר אכילה בטומאה הוא דין בפ"ע י"ל דאין חילוק בין הקרבת פסח להקרבת שאר קרבנות ואם בכל הזבחים זריקה שלא במקומו אין מתרת באכילה גם בק"פ אין זריקת שלא במקומו מתרת ודוק.

ובעיקר מחלוקת הרמב"ם עם רש"י ותוס' בקרבן ציבור הבא בטומאה ולא נטמא הבשר, אשר הרמב"ם ס"ל שהבשר מותר באכילה ורש"י ותוס' ס"ל כל שהקרבן קרב בטומאה אע"ג שהבשר טהור מ"מ אינו נאכל, נראה לבאר דאולי לטעמייהו, בדין ציץ מרצה בק"צ הבא בטומאה.

דברמב"ם פ"ד מהל' ביאת מקדש ה"ז כ' שהציץ מרצה על עון קדשים ולא עון מקדישים, ולכן יש ריצוי ציץ על טומאת דברים הקרבים אבל לא על טומאת המקריבים חוץ מק"צ דיחד עם דין טומאה דחוי' בציבור יש ריצוי ציץ גם בטומאת המקריבים.

וחולק הרמב"ם על תוס' מנחות טו. ד"ה והכא, שכ' דלטומאת הגוף בק"צ דלא מהני ריצוי ציץ, הקרבן כשר בלא ריצוי ציץ. וגם רש"י יומא ז. ד"ה בין בצבור, כ' דבשל ציבור נדחית טומאת הגוף אצלם בלא ציץ.

בק"פ הבא בטומאה אלא כל ק"צ הבא בטומאה גם טומאת הקהל, טומאת הבעלים של הקרבן, דוחה את הטומאה, ולכן הותר לציבור הטמאים ליכנס לעזרה בשעת הקרבת ק"צ הבא בטומאה. ומפורש כן בפיה"מ פסחים פ"ז במשנה עו ע"ב. [עיין רש"ש תמורה יד].

ותמה הגבורת ארי ביומא דף ו תינח בק"פ דעיקרו לאכילה אמרי' שגם טומאת בעלים נדחה אבל בשאר קרבנות ציבור דרק ההקרבה בא בטומאה למה תידחה טומאת הבעלים המביאים הקרבן. ובס' אור שמח בהל' ביא"מ שם ביאר דברי הרמב"ם דאזיל לשיטתו בהל' ביא"מ פ"ב הי"ב דטמא מת אינו משלח קרבנותיו ולכן בעי לידחות טומאת מת של הבעלים מביאי הקרבן.

ובס' חז"ר חז"ה הל' ק"פ פ"ו ה"א ביאר דבק"פ אין ט"מ בר הבאת ק"פ מתרי טעמי — חדא משום דלא גרע ק"פ משאר קרבנות דטמא מת אינו משלח קרבנותיו שהוא זה דין המסויים בטמא מת בלבד ועוד משום דין המסויים בפסח שאינו בא על הטמאים שכולל כל הטמאים אף אותן שמשלחין קרבנותיהן כמו טמא שרץ וכדומה יעוי"ש.

אכן הגר"ח לא ביאר אם בקרבן ציבור ג"כ נאמר הדין דטמא מת אינו משלח קרבנותיו, דיתכן לומר שבעלות של ציבור לא דיינינן במה שהם טמאים, דהרי בכל ק"צ שמקריבים, יש יחידים בישראל שהם בשעת הקרבת התמיד טמאי מתים, ומ"מ הקרבן תמיד נקרב בעבורם יחד עם כל הציבור, ולפי האור שמח צ"ל דרק כשרוב ציבור טמאים אז נחשב הבאת הק"צ להבאת טמא וצ"ב את"ל גם בק"צ

ומכיון דלרש"י ותוס' בק"צ הבא בטומאה, כל הכשר הקרבן הוא ע"י הדין דחי', בטומאת כהן המקריב עכ"פ, י"ל שרק העבודה הוכשרה אבל להתיר באכילה אין צורך לדין דחי' דאכילה אינה מעכבת וק"צ הבא בטומאה אינה ניתרת באכילה.

אבל להרמב"ם דס"ל לעולם בעינן גם ריצוי ציץ להכשיר העבודה ולא סגי בדין טומאה דחוי' בציבור לחודי', מאתה שיש בטומאת כהן המקריב דין ריצוי ציץ בק"צ, אז הותרה גם הבשר באכילה בעבודת טמא, דציץ מרצה מועיל גם להכשיר העבודה וגם שהעבודה יתיר הבשר.

[וצ"ע לשיטת הרמב"ם דטומאת הגוף בק"צ בעי ריצוי ציץ להכשירה איך אמר רבה דאונן מרצה בקרבן ציבור מק"ו מטומאה [זבחים טז:] והלא בטומאה יש ריצוי ציץ ולכן עבודתו כשרה בק"צ אבל באנינות לא נאמרה דין ריצוי ציץ].

והנה הא דתנן בפסחים דף עט. נטמא קהל או רובו או שהיו הכהנים טמאים והקהל טהורים יעשו בטומאה הביאו הרמב"ם ב' פעמים, בהל' ק"פ פ"ז ה"א ובהל' ביאת מקדש פ"ד הי"ב. וז"ל בהל' ביא"מ, כיצד דוחה את הטומאה הגיע זמנו של אותו קרבן והיו רוב הקהל שמקריבים אותו טמאין למת או שהיו הקהל טהורין והיו הכהנים המקריבין טמאין למת וכו' הרי זה יעשו בטומאה ויתעסקו בו הטמאים והטהורים כאחד ויכנסו כולן לעזרה עכ"ל.

ובפשוטו הרמב"ם שסתם דבריו בהל' ביא"מ הנ"ל ס"ל דלא רק

אוצר החכמה

משום אכילתו ולכן לתוס' אמרי' דבין טומאת מת ובין טומאת שרץ וכדומה נדחית ורק להרמב"ם דדין טמא אינו משלח קרבנותיו נאמר בטומאת מת לחודי' אמרי' שהדין טומאה דחוי' בציבור דעבודה נאמר רק בטומאת מת בלבד וכמש"נ.

ועיי' ברמב"ם פ"י מהל' מעה"ק ה"כ כל שאינו ראוי לאכול אינו ראוי לעבוד חוץ מכהן גדול האונן שהוא עובד ואינו אוכל, ובהשגות הראב"ד א"א ויש לו אחרים כמו כן והם חמשה דברים שבאים בטומאה ואין נאכלים בטומאה שהן קרבנות צבור העומר ושתי הלחם וכו', השגת הראב"ד היא דחוץ מאונן שעובד ואינו אוכל יש ג"כ טמא בק"צ שעובד ואינו אוכל.

ובב"מ שם מיישב דברי הרמב"ם דבאמת הטמא אינו ראוי לעבוד אלא טומאה דחוי' בציבור, וכן בלח"מ כ' דבהני ק"צ אינו אוכל משום שאין הקרבן ראוי לאכילה אבל הרמב"ם לא מנה אלא הדברים הראויים לאכילה ואחרים אוכלים ממנו והוא אינו אוכל ע"כ. וכונת הכ"מ והלח"מ, דמכיון דמשום "דחוי'" הוא טמא ראוי לעבוד בק"צ אמרי' שבאמת אין הטמא ראוי לעבוד ולכן אין עבודתו מתרת באכילה ואינו כמו אונן, דבכהן גדול דמותר לעבוד כשהוא אונן חשיב ראוי לעבוד ממש והקרבן ניתרת באכילה בעבודת כה"ג אונן.

אכן כונת הראב"ד בהשגתו הוא דע"י דחי' הוא הטמא ראוי ממש לעבוד, ובעבודתו באמת ניתרת הקרבן באכילה וכמש"כ הרמב"ם בהל' כלי המקדש פ"ד ה"ט. וראי' גדולה לזה הוא מסוגית הגמ'

אין טמא מת משלח א"כ איך נקרב ק"צ בעד היחידים שהם טמאים.

ובחי' הגרי"ז למס' נזיר דף מז ביאר דקרבנות ציבור כיון שהקרבן נקרב בעבורם, ברוב הקהל טמאים הרי זה שייך להא דאין טמא משלח קרבנותיו ומש"ה חל על הקרבן פסול של קרבן הבא בטומאה והוכיח הגרי"ז שם מדברי הרמב"ם הל' ביאת מקדש הנ"ל דהא דאין טמא מת משלח קרבנותיו הוא משום שחל על הקרבן חלות פסול של קרבן הבא בטומאה ומש"ה שייך זה ברוב קהל טמאים אבל את"ל דהא דטמא מת אינו משלח קרבנותיו הוא רק משום דנדרחה משילוח קרבן כמו במצורע אז לא שייך זה לרוב ציבור טמאים כי הציבור לא הוי משלחי הקרבן וברוב קהל מצורעים לא יהי' שום פסול בקרבן ורק בטמאי מת אז הוא קרבן הבא בטומאה יעוי"ש.

ומעתה דלהרמב"ם בכל ק"צ נאמר דין דחי' על טומאת בעלים וגוף ההקרבה חשיב הקרבה בטומאה כשרוב ציבור טמאים י"ל דגם בק"פ הדין דחי' בטומאה של ההקרבה אינו מחמת הצורך לאכלו בטומאה אלא גוף ההקרבה בטומאת בעלים הוא משום דין דחי', אבל מה שפסח נאכל בטומאה הוא דין אחר, דכמו שהקרבנה בטומאה כן אכילתה בטומאה, ויש מקום לחלק דהקרבנה באה רק בטומאת מת משא"כ אכילתה באה גם בטומאת שרץ ושאר הטמאים, דתרי דינים נפרדים הם. משא"כ לשיטת התוס' דלא נאמר דין דטמא מת אינו משלח קרבנותיו, ובשאר קרבנות ציבור לא נאמר דין טומאה דחוי' בטומאת בעלים, ורק בקרבן פסח אמרי' נטמא קהל או רובו יעשו בטומאה, וכל דין דחי' בטומאה בא בפסח

הוא

למיפרך מה לטומאה שכן הותרה בפסח
הבא בטומאה באכילה תאמר באינות
שלא הותר. ונראה דהתוס' לטעמייהו
דהיתר אכילה בטומאה בפסח הוא מעיקר
דין דחי' של העבודה בטומאה ורק
בטומאה נאמר היתר באכילה בעיקר דין
דחי' אבל להרמב"ם הא דפסח נאכל
בטומאה אינו בעיקר דין דחי' של עבודה
של הפסח בטומאה ודין מיוחד הוא בפסח
דבע"כ נאמרה בו גם דין היתר אכילה
בטומאה אבל בעיקר דין דחי' של עבודה
בטומאה לא נאמר היתר מיוחד לענין
אכילה וממילא אין שום פירכא מהיתר
אכילה בטומאה לעיקר הדין דחי' של
עבודה בטומאה.

זבחים טז: דרבה יליף כהן הדיוט אונן
בק"צ שמרצה מק"ו מטמא, ואת"ל טמא
בק"צ רק משום דחי' הוכשרה עבודתו,
ובאמת אין עבודת הטמא מתרת באכילה,
היכי נילף מטמא דאונן בק"צ יהי ראוי
לעבודה. ובע"כ דאחרי הדין דחי' אמרי'
שטמא ראוי לעבוד בק"צ ועבודתו מתרת
באכילה וזהו שהשיג הראב"ד דטמא
בק"צ כמו אונן כה"ג וחשיב ראוי לעבודה
ומתרת באכילה ורק הטמא אינו אוכל כמו
אונן כה"ג שעובד ועבודתו מתרת באכילה
ואינו אוכל.

ובתוס' בזבחים טז: שם בד"ה ומה
טומאה הקשו דאכתי איכא

הדפסה ברזולוציית מסך - להדפסה איכותית הדפס ישירות מן התוכנה

קרני רא"ם ספר זכרון עמוד מס': 249 הודפס ע"י אוצר החכמה

הגאון הרב ירוחם אלשין

ראש ישיבת בית מדרש גבוה, לייקווד

מאת: 0234567

בענין איסור מצה בערב פסח

[דף צט:]

מאת: 0234567

במצה הראויה לצאת בה ידי חובתו, הא מצה עשירה או בצקות של עכו"ם או של אורז ודוחן לא, ובא לאסרם משם מצה לתיאבון וה"ה במיני תרגימא ושלא לאכול מהם אכילה מרובה ע"ש ומפורש במאירי כמו שסבר המהרש"א לכתחילה דגם בציקות של נכרים מותר. אבל התשב"ץ ח"ג ס' ר"ס וז"ל ומצה זו הנאסרת לאו דוקא מצה המשומרת אלא כל מצה אסור אלא א"כ היא מצה עשירה כגון שלש אותה בשמן ודבש בלא מים כלל ע"ש, והתשב"ץ סבר כמו שכתב המהרש"א בסוף דבריו לחלק בין מצה עשירה לבציקות של נכרים וצ"ב במח'. והנה בתוס' רי"ד מהדורא תנינא מביא קושית התוס' ות' ב' תירוצים וז"ל ונ"ל דאטו תנא דמתני' דאסור לאכול סמוך למנחה אית לי' דירושלמי, לית לי', דאי אית לי' אי אפשר דלא הוי תנא לה במתני' וכו' אלא ודאי כל קודם דמנחה שרי למיכל מצה ואפילו את"ל דאית לי' מצי למיכל בציקן של גוים שאין בה שימור ע"ש. וצ"ב אמאי שבק כאן דין מצה עשירה וע' בתוס' רי"ד שהתחיל לדבר במצה עשירה וכאן שבק לי', וקצת משמע דמתיר מצה שאין בה שימור ואסר מצה עשירה וצ"ב דזה ממש להיפך מהמהרש"א והתשב"ץ הנ"ל וצ"ע בשיטת התוס' רי"ד.

במשנה ריש ערבי פסחים ערב פסחים סמוך למנחה לא יאכל אדם עד שתחשך ובתוס' ד"ה לא יאכל אדם וא"ת ומה לא יאכל אי מצה אפילו קודם נמי אסור כדאמרינן בירושלמי כל האוכל מצה בערב פסח כאילו בועל ארוסתו בבית חמיו ואי במיני תרגימא הא אמר בגמ' קז: אבל מטבל הוא במיני תרגימא וי"ל דאיירי במצה עשירה דלא אסר בירושלמי אלא במצה הראויה לצאת בה ידי חובתו ואוכלה קודם זמנה אבל מצה עשירה שריא וכן ה' נוהג ר"ת.

ועי' במהרש"א שכתב וה"ה דמצי לאוקמה בבציקות של גוים דאינו יוצא בה יד"ח כמ"ש תוס' לקמן, ויש לחלק דמצה עשירה לאו טעם מצת מצוה היא ושרי משא"כ בציקות של גוים דטעם מצה היא. כנראה המהרש"א מסתפק אם היתר של תוס' הוי רק במצה עשירה או אפילו בכל מצה שאינו יוצא בה ידי חובתו ג"כ בכלל ההיתר, דתוס' נקט מצה עשירה אבל מסיק דלא אסר בירושלמי אלא במצה הראויה לצאת בה יד"ח, וזה כולל גם בציקות של נכרים.

ונראה דיש מחלוקת קדמונים בזה, דע' במאירי כאן שהביא ת' תוס' וז"ל ותירצו שלא אמרו כבא על ארוסתו אלא